

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.325

Dimarts, 11 d'abril del 2017

SUMARI

- 1 Jaume Corbera ▶ Als 30 anys (agredolços) de la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears
- 2 Josep Lacreu ▶ A la una, a les dos i a les tres...
- 3 Isidre Estévez ▶ La primera classe de llengua, a la panxa de la mare
- 4 Gabriel Bibiloni ▶ De polls, polles, pollets i polletes
- 5 J. Leonardo Giménez ▶ Per què, perquè i per a què
- 6 Pau Vidal ▶ Ceràmica valenciana
- 7 Jordi Badia i Pujol ▶ En aquest cul de món...

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Als 30 anys (agredolços) de la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears

Jaume Corbera

inDirecte!cat, 09/02/2016

<http://in.directe.cat/jaume-corbera/blog/16982/als-30-anys-agredolcos-de-la-llei-de-normalitzacio-linguistica-de-les-illes-balears>

Una versió un poc reduïda i lleugerament diferent d'aquest article es va publicar a la revista Serra d'Or de gener de 2017

A so (virtual) de bombo i platerets la Conselleria de Cultura de l'actual Govern de les Illes Balears va commemorar el 2016 el 30è aniversari de la promulgació de la Llei de Normalització Lingüística d'aquestes illes. Varen fer qualque documental sobre la llengua (que no he tengut ocasió de veure; no dubt, naturalment, que sigui interessant), varen fer unes quantes conferències, varen fer aplecs de polítics responsables de la política lingüística als Països Catalans, i poca cosa més... Tanmateix, ¿hi havia motiu per a aquesta commemoració? ¿Ha avançat la normalització lingüística a les Illes Balears en aquests 30 anys?

D'entrada, m'agradaria fer una reflexió molt simple: a Espanya, on la (Sagrada) Constitució diu que el castellà és la llengua oficial de l'Estat, no hi ha llei de normalització lingüística, com no n'hi ha al Regne Unit per a l'anglès, ni a Portugal per al portuguès, ni a França per al francès, ni... No n'hi ha, als estats normals, perquè el simple fet que una llengua sigui llengua d'Estat ja la fa normal en totes les situacions imaginables. Als Països Catalans sota jurisdicció espanyola (almenys de moment), en situació d'absoluta anormalitat, hom ha cregut convenient fer lleis per a ratificar allò que l'Estatut d'Autonomia ja deia: que el català és llengua oficial i, per tant, ha de ser llengua institucional... i res més. Perquè, i ara ja em centraré en les Illes Balears, la Llei de Normalització Lingüística no diu res més, no té incidència en la societat que viu al marge de les institucions. És una llei que es limita a regular la possibilitat de l'ús del català (el del castellà no cal, perquè ja es troba pertot) en els àmbits d'actuació directa de les institucions oficials, les de govern, les d'ensenyança i les de comunicació social. La llei només parla de drets (teòrics) i de promoció, i just parla d'"obligació" amb referència a garantir l'ensenyament del català als empleats públics:

Article 35

1. El Govern Balear garantirà l'ensenyament de la llengua catalana als funcionaris i d'altres empleats públics al servei de l'Administració Autònoma. La mateixa obligació correspondrà als Consells Insulars i a les Corporacions Locals dins el seu àmbit competencial.

És a dir, si ho entenem bé, les institucions tenen l'obligació d'oferir ensenyament del català als seus empleats, però enlloc no diu que aquests tinguin obligació d'aprendre'n... És ver, però, que la modificació de la Llei de la funció pública feta el 2016 (*Llei 4/2016, de 6 d'abril, de mesures de capacitació lingüística per a la recuperació de l'ús del català en l'àmbit de la funció pública*) estableix unes exigències de coneixement del català per a accedir a places dins les institucions públiques o per a tenir possibilitats de promoció interna. Eren unes exigències que, més o menys, ja existien abans del quadrienni negre de Bauzá (2011-2015), les quals aquest va anul·lar, perquè considerava que com a molt podia ser un mèrit (de poc valor, és clar), això de saber català. Només en l'àmbit de l'ensenyança es va mantenir, i subsisteix, la necessitat que els docents sabessin català, com a garantia que s'hi pogués fer efectivament l'ensenyament, com està previst a la Llei. Però, i aturant-nos en el títol II de la Llei, vegem que aquesta estableix un principi que el govern de Bauzá va voler dur a la pràctica, cosa per la qual va rebre moltes de crítiques i molta d'oposició, però que era ben legal, per a satisfacció seva:

Article 18

1. Els alumnes tenen dret a rebre l'ensenyament en la seva llengua, sigui la catalana o la castellana.
2. A tal efecte, el Govern ha d'arbitrar les mesures adients de cara a fer efectiu aquest dret. En tot cas, els pares o tutors poden exercir en nom de llurs fills aquest dret, instant a les autoritats competents perquè sigui aplicat adequadament.

Hi va haver molta de contestació a Bauzá per haver decretat que els pares podien triar la llengua de l'ensenyament per als seus fills, però és això, talment, que diu la Llei que ara tants han celebrat. És cert que era tornar arrere, des del punt de vista del català, perquè durant tots aquests anys s'havia aconseguit que, per les bones, la gran majoria de pares acceptassin que els seus fills aprenguessin en català, però en aquest cas Bauzá no va violar la LNL, que ho preveu, sense que ningú mai s'hagi interrogat si aquest punt s'havia de canviar. Sí que violava la LNL, en canvi, el decret del trilingüisme, el famós TIL, del govern del PP, perquè relegant la llengua catalana a ocupar només un terç de les hores de l'ensenyament contravenia, com a mínim, aqueix mateix article 18, pel fet que s'impedia d'exercir el dret a l'ensenyança en català.

La Llei de Normalització Lingüística només té 5 títols: el preliminar i altres quatre. El preliminar parla d'objectius generals i de drets, i l'única obligació que se'n desprèn és la que hom pot entendre de l'ús d'una 'perífrasi d'obligació' a l'article 4:

Article 4

Els poders públics han d'adoptar les mesures necessàries per a fer efectius la promoció, el coneixement i l'ús normal de la llengua catalana.

La interpretació de quines són aquestes mesures necessàries queden al criteri dels poders públics esmentats, que són de naturalesa i sensibilitat canviant sobre el tema.

Dels títols I a IV, el primer és dedicat a l'ús institucional de la llengua catalana, i simplement explicita els usos que són implícits en la declaració d'oficialitat del català que en fa l'Estatut d'Autonomia. És destacable que no hi ha cap article, en aquest títol, que obligui les institucions oficials a expressar-se ni tan sols preferiblement en català. Per això, quan consellers del Govern o dels Consells Insulars, o regidors dels Ajuntaments, s'expressen públicament en castellà –cosa freqüent tant en els mandats del PP com en els dels partits d'esquerrres– no actuen en contra de la LNL. Com no hi actua qualsevol dependència del Govern que es dirigeix en castellà a un ciutadà que prèviament s'hi ha dirigit en català, com pot testimoniar el signatari d'aquest escrit per experiència pròpia.

Al títol II, dedicat a l'ensenyament, ja ens hi hem referit, i no hi insistiré. Només en remarcaré que la finalitat explícita que persegueix és que els alumnes “puguin utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final del període d'escolaritat obligatòria”. Pareixeria més lògic que la llei es limitàs a fixar com a objectiu la capacitat d'utilitzar el català, sense esmentar el castellà, perquè va ser feta, deien, per a la promoció del català, no del castellà... També hi sobra, perquè és indigna d'una llei i d'espirit provincial, la referència “amb especial atenció a les aportacions de les Illes Balears” de l'article 19, com si les aportacions de les Illes Balears fossin més importants que les de les altres regions en la contribució a la cultura catalana general.

El títol III està dedicat als mitjans de comunicació social. Com a la resta, és una llista de desitjos i bones intencions: el Govern “ha de promoure”, “ha d'estimular”, “ha d'impulsar”, “farà les gestions necessàries”, “promourà”, “potenciarà”, “ha de contribuir al foment”... Aquestes són les expressions repetides, gens concretades amb mesures específiques. És ver que des de 2005 emeten la ràdio i la televisió autonòmiques (IB3), però no sempre han tengut clara la qüestió de l'exclusivitat del català. ¿Els governs del PP contravenien l'article 28 quan feien fer les pel·lícules en castellà per IB3? Aquest article diu:

1. El català ha de ser la llengua usual en emissores de ràdio i de televisió i en altres mitjans de comunicació social de titularitat de l'Administració Autònoma o sotmesos a la seva gestió.

¿Què és la llengua usual? Si només les pel·lícules són en castellà i tota la resta és en català ¿es pot entendre que el català és la llengua usual? ¿I si es fan tertúlies o debats on la meitat dels participants parlen en castellà? Sí que el darrer govern del PP va infringir l'article 30, que prescriu la col·laboració amb altres

comunitats de llengua catalana en matèria de ràdio i televisió, i la recepció de les seves emissions en català, perquè va arribar a impedir la recepció de TV3 a les Balears; i també va infringir l'article 32, que disposa que hi hagi ajudes econòmiques per a les publicacions en català, i les va retirar totes. Amb el govern actual aquests articles més o menys es compleixen, amb limitacions (diuen que pressupostàries). El que no es compleix –no crec que s'hagi complit mai– és el 31: el govern “potenciarà la producció i exhibició de pel·lícules realitzades, doblades o subtitulades en català, d'altres mitjans audiovisuals i d'edicions fonogràfiques en llengua catalana”. Veure una pel·lícula en català als cinemes de les Illes és tan possible com veure-la en rus... Ara, en el passat i –si no hi ha un canvi molt gros– en el futur.

Però el títol més transcendental per a la normalització real del català és el IV: “De la funció normalitzadora dels poders públics.” És el que hauria d'haver servit perquè la normalització arribàs al carrer, a tota la societat, perquè la gent, en general, es fes seu l'objectiu de donar presència pública a la llengua del país, perquè el català fos no només llengua de les institucions autonòmiques, sinó també llengua del comerç, del lleure, de l'esport, de l'activitat econòmica més important que té el país, que és el turisme. I ni tan sols es tractaria que ho fos exclusivament, perquè a una comunitat que rep cada any milions de visitants d'altres llengües i cultures hi ha d'haver una certa presència social d'altres llengües; això és normal i ningú no ho posa en dubte. Però que al carrer, per dir-ho vulgarment, el català sigui residual i prescindible, sigui pràcticament invisible, és el gran fracàs de l'anomenada normalització lingüística. És cert que no és exactament igual a totes les illes, ni a tots els pobles, però és la situació més general i més abundant, sobretot a les àrees més turístiques i més poblades, com la badia de Palma i l'illa d'Eivissa. En aquesta illa, l'únic nom que es mostra al turisme no català és *Ibiza*, que apareix a tots els cartells i pamflets promocionals, fins i tot als que fa el Consell d'Eivissa mateix. I és evident que els opuscles informatius en català ho són no perquè el català sigui la llengua del país, i oficial, sinó perquè hi ha un turisme potencial català (de Catalunya, s'entén) sensible a la qüestió lingüística, amb el qual es vol quedar bé. La prova n'és que aquests opuscles estan redactats en un model de llengua estàndard catalanocentral, evitant les formes lingüístiques balears acceptades per la normativa, i per tant ben correctes, que són les que lògicament haurien de ser preferibles en les publicacions illenques. Els opuscles no estan pensats no ja per als eivissencs, sinó ni tan sols per als mallorquins o els menorquins, que poden ser igualment turistes a Eivissa. Els opuscles en català són una deferència als turistes que arriben de Barcelona, no una afirmació de la pròpia identitat

lingüística; a més a més, n'hi ha que inclouen castellanismes (*Faro de Mosca-ter*) i també el nom duplicat *Ibiza/Eivissa* de la capital. El fet és que, amb excepcions parcials (perquè no són generals) d'alguns pobles de Mallorca de l'interior i de Menorca, el castellà domina sobradament la presència a la vida pública (publicitat i retolació comercial, marques i etiquetatge de productes autòctons, idioma de comunicació amb els clients). Cadenes comercials catalanes (no en faré propaganda) que a Catalunya retolen els seus establiments en català a les Balears ho fan en castellà (de vegades amb qualque concessió simbòlica, com 'benvinguts' o 'gràcies per la vostra visita'). Centres comercials oberts durant aquests 30 anys de suposada normalització, qualcuns aquests darreríssims anys, ignoren absolutament l'oficialitat del català. D'excepcions, n'hi ha qualcunes, però dins la immensa mar espanyolitzada son molt poc transcendents. És moltíssim més freqüent avui en dia veure retolació bilingüe espanyol-anglès/alemany, o trilingüe espanyol-anglès-alemany, que monolingüe català o bilingüe català-espanyol.

El problema a les Balears, doncs, no és que la llengua minvi de parlants o de comprenents, almenys teòricament: més del 80% dels enquestats per a l'Enquesta d'Usos Lingüístics de les Illes Balears de 2014 diu que sap parlar en català (vegeu l'article de Joan Melià "[El català a les Illes Balears. 2014, primera aproximació](#)", a *Llengua i Ús* 57, 2n semestre 2015, ps. 61-74). El problema és que no hi ha cap incentiu social perquè el català sigui prou prestigiós per a ser usat normalment a tots els àmbits públics, i per això només un 27% dels possibles parlants l'usen als grans comerços i un 38% als petits comerços (ibídem). I per això mateix els comerços, petits i grans, majoritàriament en prescindeixen o el tenen present en funció simbòlica i intranscendent.

El ple del Consell Social de la Llengua Catalana, després d'anys d'inactivitat forçosa, l'octubre de 2015 va encomanar a la Ponència de Planificació que elaboràs un Pla General de Normalització Lingüística com a base de l'actuació en matèria de normalització del Govern de les Illes Balears i altres institucions públiques. Aquest document va ser acabat el 29 d'abril de 2016 i donat a conèixer al públic tot d'una. És un document molt llarg que fa un diagnòstic de la situació del català en tots els àmbits i proposa actuacions dels governants per a impulsar la normalització de la llengua on calgui. Immediatament els sectors contraris a la llengua catalana, que encara són molts i molt influents, s'escandalitzaren per les mesures proposades i acusaren el Govern de voler imposar el català al sector privat, a la qual cosa el Govern, a la defensiva, va replicar que mai farien cap imposició semblant, i que totes les actuacions serien en positiu. El fet és que ha passat ja més de mig any d'aquell ambiciós pla i encara

no s'ha fet res; la immobilitat en aquesta qüestió continua igual, si exceptuem la convocatòria d'un premi "a la millor campanya publicitària en llengua catalana" per a 2016. Per cert que pel Decret 33/2016, de 10 de juny, es va modificar la composició del Consell Social de la Llengua Catalana, donant-hi cabuda a representants d'organitzacions socials molt diverses que abans no hi eren; inexplicablement, però, no s'hi contempla la inclusió, a dit Consell, de cap representant de l'Assemblea de Docents, que tant va fer durant l'era Bauzá per defensar la llengua a l'ensenyament i a tota la societat. No sabem si va ser un oblit involuntari o una decisió a posta, però segurament va ser injusta.

Podríem tractar encara d'altres qüestions referents a la llengua catalana durant aquests 30 anys de LNL, com la de la degradació i l'empobriment generals de la parla col·loquial, i d'altres. Però ho deixarem aquí. La Llei de Normalització Lingüística, una llei de desitjos i recomanacions, que no sanciona el seu propi incompliment, ha tengut una certa importància, no ho podem negar, però limitada als usos institucionals oficials i a l'ensenyament, i a donar de rebot al català una mínima presència social, fer-la visible dins uns certs àmbits. En qualsevol cas, res que no es pogués fer amb la simple declaració d'oficialitat. És molt lluny, encara, la normalització a què fa referència el títol, i és ben dubtós que si no hi ha un canvi dràstic i entusiasta de l'actuació institucional, en positiu i amb efectivitat, s'hi arribi, a la normalitat del català, a les Balears, en un termini raonablement pròxim. Però a fer commemoracions sempre hi som a temps.

Vegeu les il·lustracions d'aquest article a [inDirecte!cat](#). Vegeu també "[La gran mentida de la immersió lingüística](#)", de Joan Lladonet (dBalears.cat, 27/03/2017).

2 A la una, a les dos i a les tres...

Josep Lacreu

Blog *Pren la paraula. Reflexions sobre la llengua, normativa i sociolingüística*, 24/02/2017

<http://red.levante-emv.com/joseplacreu/2017/02/24/a-la-una-a-les-dos-i-a-les-tres/>

Les locucions són una sèrie de paraules que han quedat fixades per l'ús invertebrat al llarg del temps. Una vegada i una altra s'han dit de la mateixa manera per generacions i generacions de parlants, i a força de repetir-les han quedat fossilitzades en un orde i amb unes formes molt concretes. Eixe ús tradicional els sol atorgar una certa pàtina de genuïnitat. Eixe és el cas del número *dos* que apareix en el títol d'este article, així com en moltes altres fórmules expres-

sives en l'àmbit dels jocs. En estos moments, la realitat respecte a este numeral cardinal és que tots els valencians, de nord a sud, espontàniament no diuen una altra cosa més que *dos*, invariablement per al masculí i per al femení. Així és com es diu ara i així és també com es deia fa molt, molt de temps: «Et si és festa de dos misses en convent», Pere el Cerimoniós (1344); «haurem dos cordas», Jaume I (1380); «Si volem pensar estes dos istòries», sant Vicent Ferrer (1413); «e no és res que dos cares no mostre», Ausiàs March (1425); «per què plores, / he dins dos ores / lo teu cervell / gira-l penell», Jaume Roig (1460); «e coltells tallants de dos parts en les sues mans», Joan Roís de Corella (1460); «De continent la virtuosa comtessa se partí del rey ab dos donzelles», Joanot Martorell; «anaren a seure en dos cadires que per a ses alteses sanct Miquel havia fet aparellar ab estrado singular», sor Isabel de Villena (1497)...

La llista de citacions podria allargar-se molt i molt, però no cal. Qualsevol persona amb un mínim bagatge filològic sap –o hauria de saber– que l'ús invariable de la forma *dos* no és un castellanisme. Ni és tampoc una forma pròpia del valencià col·loquial. Les preferències lingüístiques, siguen les que siguen, poden ser legítimes, però no es pot tergiversar la realitat amb afirmacions falses.

I, per això mateix, tampoc es pot dir que la forma *dues* siga estranya als valencians. Afirmar-ho seria igualment una absoluta falsedat. Aportem alguns fragments de textos valencians d'autors ben venerables que deixen testimoni fefaent de l'ús de la forma *dues*: «E si dues vegades en ladronici seran trobats», Furs de València (1329); «paraments e vestiments los negres e dues capes sien tenguts», Pere el Cerimoniós (1344); «E són dues maneres de rimes», Jaume March (1371)... També es podria allargar molt i molt la llista de citacions, però tampoc és necessari. Les evidències són igualment ben palmàries.

Vistes les coses així, en què tant la forma invariable *dos* com el doblat *dos/dues* són usos igualment genuïns, pot resultar útil aprofundir en els orígens i en l'evolució d'este numeral per a saber amb més exactitud què ha passat i per què. En llatí este numeral tenia una doble forma: *dŭos* per al masculí i *dŭas* per al femení, que evolucionaren a *dos* i *dues*. Este sistema de referències dual va conviure durant alguns segles amb la forma invariable *dos*. A partir del segle XVI, esta distinció morfològica de gènere anà reculant fins a esvair-se definitivament, si més no en l'expressió oral dels valencians. Bé, per a ser més exactes, no sols es va perdre entre els valencians, sinó que també desaparegué en pràcticament tot el català occidental.

En castellà l'evolució d'este numeral és molt semblant a la que ha seguit en valencià. Antigament també hi havia les formes *dos* i *dúas*, la primera per al mas-

culí i la segona per al femení, i en la tradició lexicogràfica espanyola, de fet, encara es manté la forma femenina, ni que siga com a arcaisme, en els diccionaris del segle XIX. En altres idiomes l'evolució del doblet morfològic llatí ha tingut un resultat divers. En portugués, per exemple, es manté *dois* en masculí i *duas* en femení; en romanés, *doi* i *două*; en occità, *dos* i *doas*. En francès, en canvi, es manté invariablement la forma *deux*, igual que en italià, on només hi ha la forma *due* tant per al masculí com per al femení.

Partint, per tant, d'esta realitat lingüística, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua accepta la doble solució morfològica que ens ha llegat la tradició, tot i que, com és lògic, dóna prioritat a les solucions actuals sobre les antigues. Per als usos formals valencians de caràcter general i oficial, l'AVL considera recomanable la forma invariable *dos*: *dos amics* i *dos amigues*. L'Institut d'Estudis Catalans també accepta plenament la invariabilitat del numeral *dos*, si bé amb les preferències invertides, com és igualment lògic.

Esta doble solució és relativament normal dins de la tradició gramatical de la nostra llengua. Hi ha moltes altres paraules que presenten moció de gènere només en alguns parlars. És el cas, per exemple, de *coent/coenta* o *lluent/lluenta*, en què els valencians distingim entre una forma per al masculí i una altra per al femení, en contrast amb la forma invariable de masculí usada en altres parlars. Cal encaixar les peces del tauler lèxic intentant harmonitzar la variació dins de la unitat, fent que els parlants, siguen d'on siguen, se senten còmodes.

A partir de les explicacions prèvies, caldria extraure també alguna ensenyança útil per a la nostra realitat sociolingüística. La més important, al meu parer, és que en l'àmbit educatiu no s'hauria de corregir el parlar espontani dels alumnes. Si està bé el que diuen, així és com ho han de dir. Fer correccions innecessàries és minvar la confiança en el propi parlar. I, partint d'este principi general, aplicat al cas concret que ens ocupa, caldria concloure que no té sentit fer creure que és millor distingir entre *dos* i *dues*. ¿Millor per a què? ¿Per a facilitar la comunicació amb les persones del propi entorn? No, no és millor ni per als alumnes ni per a la gent amb què es relacionen habitualment crear eixe tipus de distinguos. No és bo generar un sentiment diglòssic interdialectal considerant les variants pròpies inadequades per als registres formals dels valencians. Ensenyar llengua és alguna cosa més que ensenyar la formació del femení i del plural; ensenyar llengua és, sobretot, ensenyar a usar-la adequadament en el context en què s'ha de fer servir.

3 La primera classe de llengua, a la panxa de la mare

Isidre Estévez

Ara, 25/02/2017

http://www.ara.cat/societat/embaras-fetus-panxa-mare-classe-llengua_0_1748225334.html

Un nou estudi confirma que el fetus comença l'aprenentatge de la llengua durant els últims tres mesos d'embaràs

Va començar com una moda, sense base científica però seguida intuitivament per moltes persones: comunicar-se amb els nens quan encara són a la panxa de la mare, parlar amb ells, explicar-los contes, posar-los música. Algunes mares fins i tot es posaven uns altaveus a prop de la panxa perquè el so arribés millor al fetus. Es creia que, en sentir aquelles paraules, aquella música, el nen estaria relaxat i content. I, a més, començaria a cultivar-se, a mostrar un interès per les arts. Avui sabem que els fetus fan molt més que sentir els sons del seu voltant: els processen.

Va ser el 1988 quan, per primera vegada, un grup de científics van demostrar que el fetus és capaç d'identificar la cançó preferida de la seva mare. Des d'aleshores la investigació ha avançat molt i, gràcies a la utilització d'escàners cerebrals, ha pogut demostrar que parlar amb la criatura abans que neixi no només serveix per a estimular-la, sinó també per iniciar el seu aprenentatge de

la llengua. Tradicionalment, la ciència havia considerat que els nadons trigaven un mes a ser capaços de distingir entre els diferents sons del llenguatge matern, però, ara fa quatre anys, dos estudis, un de la [Universitat Luterana del Pacífic \(EUA\)](#) i un altre de la [Universitat d'Hèlsinki](#), anaven més enllà i demostren que els nounats ja poden, des del minut zero, distingir entre un so de la llengua materna i un d'una llengua estrangera. Com és possible?, es van preguntar els científics. La resposta: perquè naixem amb els deures fets. L'aprenentatge lingüístic no comença quan arribem al món, sinó abans.

El cas dels nens adoptats

Ara, un nou estudi aprofundeix en aquesta extraordinària capacitat d'aprendre abans de néixer i confirma que, tot i que ho fem només de forma parcial, aprenem la nostra primera llengua a l'úter matern. [El nou estudi, a càrrec de científics de diferents universitats](#), se centra en el cas de nens adoptats que són traslladats a un nou país immediatament després del part, i demostra que nens nascuts a Corea però adoptats per famílies holandeses són capaços de reproduir sons propis del coreà molt millor que la resta d'infants. Això, per als científics, demostra que el llenguatge que sentim quan som a l'úter matern té una importància fonamental: en el futur tindrem més traça a percebre aquests sons, i també a produir-los. El nen d'una mare biològica italiana que és adoptat a Anglaterra i creix fent servir l'anglès tindrà més facilitat per aprendre l'italià d'adult.

El que apunten els investigadors de l'estudi és que els nadons traslladats a una comunitat lingüística diferent de la de la seva mare biològica acaben per oblidar el seu llenguatge natiu, però, sense ser-ne conscients, retenen una sèrie de coneixements lingüístics que els resultaran útils si un dia volen aprendre aquell idioma. Això és així perquè l'aprenentatge dels fonemes no s'inicia a partir del sisè mes de vida, com es creia fins ara, sinó durant l'últim terç d'embaràs. Aquest procés d'aprenentatge és especialment ràpid i intens. Tant, que en el moment del part ja està completat.

El nou estudi se centra en els nens adoptats perquè plantegen un repte interessant: en el seu cas, la llengua que senten quan són a l'úter no es correspon amb la que acabarà sent la seva llengua habitual. Aquests nens adoptats aprenen el nou llenguatge, el del país on han anat a viure, sense cap mena de problemes. En un o dos anys el dominaran tan bé com els nens amb pares biològics locals, o fins i tot millor. En canvi, la llengua materna (des d'un punt de vista biològic) l'oblidaran ràpidament. Què passa amb allò que han après quan eren a l'úter? Es perd? Doncs no, continua emmagatzemat al cervell i està disponible per si mai ho necessiten.

Una habilitat que es perd

Tant se val que sigui a Barcelona, Manchester o Sant Petersburg, tots els nous nats arriben al món amb la capacitat de distingir cadascun dels sons que es fan servir en tots els llenguatges del planeta. Resulta paradoxal, però un nadó de dos mesos és capaç de diferenciar més sons dels que són necessaris per parlar un idioma determinat. Però aquesta extraordinària habilitat té data de caducitat: a partir del sisè mes els nadons se'n surten millor de distingir els sons de la seva pròpia llengua i bloquegen aquells que no faran servir.

Els experiments fets fins ara demostren que els nadons prefereixen sentir la mateixa llengua a la qual es van acostumar quan eren a l'úter matern. I, si no la mateixa, almenys una de semblant, amb un ritme i una entonació similars. Això no passa només amb la llengua, sinó també amb les veus: s'estimen més les veus familiars que les dels estranys. La seva veu preferida? La de la mare. Pot no agradar en una època que està reinventant els models de paternitat i masculinitat, però el cert és que els nadons s'estimen de forma especial la veu de la mare. Diferents estudis demostren que quan el fetus té set o vuit mesos el seu cor s'alenteix quan sent parlar la mare, cosa que, per als científics, indica que la veu materna té un poder calmant. Per què no passa el mateix en el cas dels pares? No se sap, però una possible resposta és que els fetus senten la veu materna per dues vies: com a so ambient a partir de l'abdomen de la mare i de forma interna a través de la vibració de les cordes vocals. En canvi, la veu del pare només els arriba com a so ambient. És, per tant, més distant, més aliena.

Que el fetus pari atenció a les veus és normal: un fetus no pot olorar, veure o tocar el món exterior; tot el que li arriba de fora és el so. Ara bé, que els nens comencin a aprendre un llenguatge quan encara són dins l'úter matern vol dir que té sentit estimular-los de forma especial? No, diuen els investigadors, que insisteixen que no cal obsessionar-se i passar-se estones llargues parlant al fetus, perquè ja rep tota la informació que necessita escoltant les converses de la mare amb altres persones.

4 De polls, polles, pollets i polletes

Gabriel Bibiloni

El blog de Gabriel Bibiloni, 04/02/2017

<http://bibiloni.cat/blog/?p=2518>

En els diccionaris trobam la paraula *pollet*, que és un diminutiu de *poll*, com *gatet* és un diminutiu de *gat* o *gallineta* és un diminutiu de *gallina*. Però *gatet* o *gallineta*, evidentment, no són a cap diccionari, perquè els diccionaris en principi no recullen els diminutius. El lector em dirà que és lògic que així sigui, perquè *pollet* és un diminutiu lexicalitzat, és a dir, *pollet* és el nom dels individus d'aquesta espècie que tenen pocs dies, i que, per contra, *gatet* o *gallineta* no estan lexicalitzats. Això és així: avui pràcticament tothom als fills d'una gallina que tenen pocs dies els diu *pollets*. Però ens hauríem de demanar per què s'ha produït aquesta lexicalització. El diccionari Alcover-Moll en dóna una explicació a l'entrada *pollet*: «És molt general l'ús del diminutiu per designar els polls; a les regions on es confonen en la pronúncia els mots *poll* 'petit d'un ocell' i *poll* 'insecte paràsit del cap o de la roba', l'ús del diminutiu té un valor de distinció semàntica, perquè es diu *pollet* de l'ocellet i *poll* de l'insecte, evitant-se així l'homonímia.» Jo crec que això pot ser part de la veritat, és a dir, la necessitat de desfer l'homonímia pot haver pressionat cap a l'adopció del diminutiu. Però l'argument no m'acaba de convèncer. A les Illes, on el poll de la gallina no es confon amb el poll dels cabells (pronunciat *poi*) avui la immensa majoria de la gent també diu *pollet*, quan no hi hauria cap motiu per a fer-ho.

Jo tinc una altra explicació, que no és incompatible amb la de l'Alcover-Moll. En espanyol el diminutiu (*polluelo* o *pollito*) és pràcticament obligatori, perquè *pollo* és en el parlar corrent l'individu ja crescut, el que nosaltres diem *pollastre*. Dient *pollastre* al jovencell nosaltres no tenim gens de necessitat de fer el diminutiu de la paraula *poll*. Però com que estam exposats a l'alta influència de la llengua espanyola, els polls es converteixen en pollets d'una manera automàtica i subconscient. A Mallorca, cas que conec bé, dues generacions enrere ningú no parlava de *pollets* sinó regularment de *polls*, com els polls venturers, que són els que neixen fora de les cases, de lloques incontrolades. *Poll* només pot ser el petit, no el pollastre. I mirant tota la documentació antiga hi trobarem sempre *polls*. És clar que ocasionalment es pot dir *pollet*, com es pot dir *pollinet* o *vedellet*, diminutius afectius per a unes paraules (*pollí*, *vedell*) que ja porten la semàntica de la «infantesa» de la criatura. Però els mots neutres són *poll*, *pollí* i *vedell*. Dir sistemàticament *pollet*, doncs, em sembla com a mínim suspecte

d'influència espanyola, un ús fruit de la dependència del joc espanyol *polluelo*, *pollito/pollo*.

Els polls són polls, siguin del sexe que siguin. Quan són tan petits, el sexe no sols és irrellevant sinó que no es coneix, llevat que hom sigui un sexador expert. Però quan els individus comencen a créixer, apareix una asimetria o desajustament de gènere. Si el poll és l'individu infantil de l'espècie gal·linàcia, la polla no és l'equivalent femení, sinó l'equivalent femení del pollastre. La polla és la joveneta que encara no ha començat a pondre, car amb la primera posta ascendeix jubilosa a la categoria de gallina. Parlam de la família de les gallines perquè és la que tenim més a mà, però evidentment també hi ha polles d'altres espècies, com les polles d'Índies –curiosa grafia– o polles de les Índies, o les polles d'altres menes d'aviram. A la meua illa natal, fins fa no molts d'anys, era general una metàfora que donava a *polla*, i al diminutiu *polleta*, el significat de noia molt jove, adolescent en trànsit cap a la primera joventut i en la situació de començar a amorejar amb el sexe masculí. «Has vist la meua polla?», «què et sembla la meua polla?», «i ja teniu una bona polleta!», deien els pares –o als pares– enorgullosits de les seves filles crescutetes. I no reia ningú. Més recentment aparegué el *pollo*, per a obsequiar els adolescents amb barba debutant i veu en procés d'agreuament (veu de pollastrell). En temps recents la joventut s'ha rebel·lat contra la metàfora aviar, de la qual no se n'ha cantat més gall ni gallina. Ni poll ni polla. I al mateix temps ha entrat amb força l'hispanisme grotesc *polla* amb el significat de membre viril, sens dubte una de les causes de la desaparició de la bella metàfora adolescent.

Encara hi ha una altra espanyolada grotesca, que és l'expressió *montar un pollastre* (crear una situació complicada o caòtica), expressió sense sentit que és un calc de l'espanyol *montar un pollo*, que al seu torn sembla una grafia errònia per *montar un poyo*. En el segle XIX era freqüent que algunes persones amb vocació de proselitisme polític fessin discursos a les places o altres llocs públics, a l'estil dels oradors de l'*Speaker's corner* anglès, i molt sovint muntaven una tribuna portable (*poyo*, del llatí *podium*) perquè l'auditori els sentís més bé. I com que se solien armar discussions de vegades caloroses, de provocar aquest tipus de discussions se'n va dir *montar el poyo* o *montar un poyo*. Nosaltres, si de cas, muntam, movem o armam ciris, sidrals, desgavells, sacramentals o –menys sagrat– merders.

5 Per què, perquè i per a què

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 30/01/2017

El doblet *per què/perquè* causa algun problema d'escriptura i crea dubtes de quan s'escriu junt o separat. També ocorre el mateix en castellà. S'escriu amb dos paraules, preposició + pronom interrogatiu, quan és pregunta, equivalent a 'quina raó, quin motiu, quina causa', tant si la interrogació és directa com si és indirecta. "Per què has vingut tan tard?", que equival a "Per quin motiu/quina raó has vingut tan tard?"; "Per què no vingueres ahir?", equivalent igualment a "Per quina causa/quina raó/quin motiu no vingueres ahir? En interrogació indirecta: "No sé per què Jaume actua d'eixa manera", idèntic sentit a "No sé per quina raó/quina causa/quin motiu Jaume actua d'eixa manera". També és separat en una frase com "No tinc per què fer-te cas".

És junt en les respostes i explicacions a eixes preguntes o reflexions, "Perquè tenia faena", "Perquè em trobava indisposta, amb febra", "Jaume actua així perquè està molt dolgut amb nosaltres". El *perquè*, junt, a banda del sentit de resposta, també representa una justificació o una explicació "No ho pot fer, perquè no té temps", "No ha eixit perquè plovia". És també junt quan el *perquè* és un substantiu, significant 'motiu, raó, causa', "No et sabia dir el perquè de la seua actitud". En tots els casos referits l'escriptura del *per què/perquè* no és massa difícil, i és coincident amb el castellà, llevat de l'accentuació, que en la nostra llengua, tant una forma com l'altra, va la titla.

Però, a més, hi ha altres significats en els dos casos. *Per què*, separat, representa també la preposició+relatiu tònic, equivalent a 'pel qual/per la qual/pels quals/per les quals': "La causa per què lluitava era molt noble", que equival a "La causa per la qual lluitava era molt noble". Per la seua banda, el *perquè*, junt, és també una conjunció final: "Vinc perquè em tornes el llibre que et vaig deixar" (en castellà, habitualment, "*para que*". També és normatiu *porque*, però molt poc usual en eixe sentit). Eixa conjunció no és molt assimilable per al comú dels usuaris; és canviable per les locucions prepositives 'per tal de/per tal que', que en alguns contextos comunicatius orals tampoc resulta massa natural. 'A fi que' és també una locució equivalent al sentit de conjunció final de *perquè*: "El vam castigar a fi que/perquè corregira la seua conducta".

En el llenguatge col·loquial usem la locució *per a que* (sense accent), la qual, amb bon criteri, al meu parer, l'ha inclosa l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en el *Diccionari normatiu valencià*, encara que amb la marca de col·loquial. La

locució *per a què*, amb accent en *què*, s'usa en oracions interrogatives i és intercanviable per 'amb quin propòsit'. En la pregunta "Per a què vols el cotxe?", la contestació podria ser "Per a portar la mare al centre comercial", perfectament entenedora, però en la interrogació "Per a què has vingut?", la resposta oral que tots faríem seria "*Per a que* em tornes el llibre" (per exemple). Per això l'ha admesa l'AVL, per usual i valenciana i per més assimilable.

6 Ceràmica valenciana

Pau Vidal

VilaWeb, 14/02/2017

<http://www.vilaweb.cat/noticies/ceramica-valenciana/>

Aquesta és una història (petita) amb final més o menys feliç. La de la megafonia del Villarreal Club de Fútbol, i ho escric així perquè és el nom oficial de l'entitat. Resulta que fa prop d'un mes van tenir raons amb molts seguidors del club, que van denunciar per Twitter el fet que el dia del partit contra el València pels altaveus de l'estadi només es parlés en castellà (t'imagines aquella veu megafònica cridant els noms dels jugadors i automàticament se't dibuixa en blanc i negre, amb un fons de música de No-Do. Penseu que Manel Vich, el conegut *speaker* del Barça recentment traspassat, va fer la primera crida en català pels altaveus del Camp Nou l'any... 1972!). La resposta del club va ser molt pròpia d'aquests temps de fiscalies i tribunals que corren: blocar-los. Però la pressió popular a les xarxes els va fer repensar-s'ho i al cap de quinze dies, al camp que ara es diu de La Cerámica (abans 'el Madrigal', i això també deu ser un signe dels temps. Un madrigal és un poema o una composició per a òpera, i formalment és mot ambivalent, car s'escriu igual en cat que en cast, mentre que ceràmica és d'accent bellugadís, si més no a la web de l'equip, cosa que tradicionalment a València s'ha portat molt), al camp, deia, les alineacions ja les van tornar a cantar en valencià. I si la història només és feliç a mitges és perquè precisament al compte de [Twitter](#) del club la llengua de la majoria dels seguidors hi continua essent poc més que residual.

En el mateix lapse de temps, ves per on, passaven tres històries de final molt menys afalagador. En un institut de la comarca del Baix Segura, la professora M. Àngels Juanes donava classe de valencià quan un representant de la FAPA (Federación Provincial de Asociaciones de Padres de Alumnos de Alicante) 'Gabriel Miró' li irrompia a l'aula per recollir firmes contra el nou decret de pluri-

lingüisme de la Conselleria d'Educació, que retorna a la llengua pròpia alguna hora de classe, poques, en perjudici del castellà i l'anglès. Allà al costat mateix, al Baix Vinalopó, un professor que segurament se sent més pròxim a la FAPA també se les havia amb el decret, perquè (segons explicava en una entrevista al reputat digital [valenciaplaza](#)) 'la llengua valenciana aïlla i genera tensions, mentre que el castellà i l'anglès projecten i integren'. Per completar el quadre, el monjo montserratí Josep Miquel Bausset [pregava](#) una vegada més al bisbat de València que es comprometés a deixar de marginar el valencià en l'activitat quotidiana de l'església. Cosa que fa des de la designació d'Arturo Ros com a bisbe auxiliar, sembla que de moment sense gaire fruit.

No vull fer caricatura. Tot al contrari, el que volia dir precisament amb aquesta visió ràpida del paisatge lingüístic del País Valencià (necessàriament parcial, és clar) és que fa la sensació que aquell blanc i negre s'està començant a tenyir de coloraines. Perquè també han passat altres coses, en l'entremig: que finalment han inaugurat el museu dedicat a Joan Fuster, a Sueca, i que la Generalitat ha aprovat la denominació del municipi de València amb accent obert, una reivindicació antiga. La història (grossa) del País Valencià no sé si tindrà final feliç, però segurament ara hi està més a prop que fa pocs anys. Pensant en un futur força immediat, amb relació a la unitat de la llengua, és un reviscolament que cal tenir molt en compte a l'hora d'imaginar un final, ara sí, unit.

P.D.: Aprofito el vodevil dels precintes anti-urnes per suggerir a la Neolosfera que proposi a la Filològica d'introduir el neologisme *desprecintar*, de moment no normatiu. Que es tracta de desobeir, però al TC, no pas al DIEC.

7 En aquest cul de món...

Jordi Badia i Pujol

Blog [El clot de les Ànimes. Llengua i circumstàncies](#), 17/02/2017

És curiós que, fent servir la paraula **cul**, puguem construir frases molt vulgars o despectives –reservades a moments de molta confiança– i també frases que poden arribar a ser apropiades per a situacions formals. En una conferència, posem per cas, no seria gaire escaient que diguéssim que Salvador Dalí i García Lorca eren **cul i merda** (hi ha alternatives no tan vulgars, com ara **carn i unglà** o **tap i carabassa**). En canvi, no passaria res si a la mateixa conferència dèiem que aquell escriptor portava unes ulleres de **cul de got**. Celebrem,

doncs, de tenir una llengua tan rica i tan flexible, que s'adapta a totes les situacions, fins i tot jugant amb una mateixa paraula.

Hi ha qui-sap-les frases fetes amb **cul**, d'aquelles que no *fereixen la sensibilitat* de l'oïdor. Per exemple:

- **anar cul arrere** (o **de cul enrere**): *El nen anava cul arrere i ha caigut. L'empresa va prosperar els primers anys, però ara fa temps que va de cul enrere.* I trobaríem sinònims d'aquesta expressió, també derivats de **cul**, com ara **recular** i **anar de recules**.
- **cul de món**: *Viuen a quinze quilòmetres del poble, en un cul de món.*
- **caure de cul**: *Va topar amb la porta i va caure de cul. Veus aquella estàtua i n'hi ha per a caure de cul.*
- **cul d'en Jaumet** (o **cul d'en Pepet**): *No hi ha manera que sigui: és el cul d'en Jaumet.*
- **un cul de...**: *Cada dia va a resar: és un cul d'església. És un cul de taverna: a l'hora de dinar ja va torrat.*
- **tenir el cul pelat**: *No cal que li diguis com es fa un currículum, perquè té el cul pelat de fer-ne.*
- **cul-de-sac**: *Va ficar el cotxe en un cul-de-sac i no en podia sortir. La política del país és en un cul-de-sac i cal esperar fins després de la votació.*

D'expressions vulgars amb **cul** n'hi ha moltes i totes són prou conegudes. Solen ser insults o frases molt informals que només sentim al carrer o a casa: **llepar el cul a algú, ficar-se la llengua al cul, engegat a prendre pel cul...**

El **cul** també és la part inferior d'un objecte: *el cul d'una olla, el cul d'un sac...* I d'aquí en surten dites com ara: **Al cul del sac, s'hi troben les engrunes**, que és com dir: «Vés fent, que més tard o més d'hora ja t'ho trobaràs.»

De locucions i refranys amb el mot **cul**, n'hi ha més. Els sabíeu aquests tres?

- **Quan li ha vist el cul, diu que és femella**, que es fa servir per a aquells que, quan una cosa ja ha passat, diuen que ells ja la preveien.
- **Qui té el cul llogat no seu on vol**, és a dir, que si treballes per a altri a vegades t'has de mossegar la llengua.
- **Sembla que s'hagi vist el cul**: s'aplica a algú que fa grans manifestacions d'alegria.

Ja ho veieu. Per a la llengua, el cos humà és com el porc: s'aprofita tot.

[Aquest article, si fa no fa, fou publicat a la revista *Mes a mes de Callús* el novembre del 2010]